

El romànic i la imaginació simbòlica segons Gilbert Durand

EL BLOG DE TERESA COSTA-GRAMUNT Teresa Costa-Gramunt

 Vilanova i la Geltrú 18-06-2023 19:24

Coberta de 'La imaginació simbòlica', de Gilbert Durand. Eix

L'art romànic, un art d'influència oriental, és un art que requereix la imaginació simbòlica per llegir-lo o, més ben dit, per viure'n el missatge d'índole espiritual que s'evoca a través de la contemplació d'una imatge o conjunt d'imatges

Dona suport al periodisme local col·laborant amb nosaltres i fes-te'n [subscriber per només 3€ al mes](#) sense permanència.

El romànic és un art simbòlic. El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) acaba de posar en marxa el programa *Més romànic*, que aglutina els vessants patrimonials de l'art romànic que custodia en les seves sales expositives, així com la seva conservació, les investigacions que es duen a terme i la seva difusió.

Fruit dels treballs elaborats pels equips tècnics del MNAC, s'estan incorporant fragments de pintures murals als conjunts ja exposats: a l'absis de Sant Climent de Taüll, a la dreta del Pantocràtor o Crist en majestat, s'hi ha afegit un fragment on hi ha la figura de Caïn. Abans aquesta figura duia el títol de *L'home apesarat* pel dramatismes que expressa i s'exhibia com a una obra sola. Serà interessant conèixer l'opinió dels experts al respecte, ja que en el mateix marc del programa *Més romànic*, aquest proper setembre tindrà lloc el II Simposi dedicat a l'estudi de l'art romànic. I és que en la contemplació de *L'home apesarat*, o del *Caïn penedit*, tal com ara se'l podria anomenar, i el Pantocràtor o Crist en majestat, s'observa una diferència significativa, un petit pas cap a un art que, pel seu realisme expressiu, s'allunya una mica de la imaginació simbòlica que caracteritza l'elaboració i la lectura de l'art romànic, hereu de l'art bizantí i la seva iconografia.

Per donar fonament a aquesta tesi, acudim a la lectura d'un llibre de recent publicació: *La imaginació simbòlica* (Fragmenta Editorial), un assaig de referència del filòsof i antropòleg Gilbert Durand (Chambèri (Saboia) 1921 – Rumilly (Alta Saboia), 2012). Prologat i traduït per Adrià Pujol Cruells, en aquest treball escriu el seu autor: «Durant la primavera romànica va florir una iconografia simbòlica heretada d'Orient, però aquesta primavera va ser molt breu en comparació amb els tres segles d'art «occidental», de l'art anomenat gòtic. L'art romànic és «indirecte», enfront de l'art gòtic, tan «directe» que repica, naturalment, en les imatges flamígeres i renaixentistes».

En aquest llibre d'imprescindible lectura per entendre la progressiva extinció en la nostra cultura del llenguatge simbòlic, restant només la carcassa: imatges o signes espoliats del seu sentit profund, el professor Durand comença per dir que «la consciència disposa de dues maneres de representar-se el món, la directa i la indirecta».

Occident, el nostre espai de referència que més que físic és mental, ha anat donant primacia a les vies de la ciència i de la raó, desnodrint una part de la percepció de la consciència que les contempla totes dues. Així, un positivisme cada vegada més radical ha provocat la renúncia a la visió indirecta (poètica) de la realitat, és a dir: «quan la cosa no pot presentar-se "en carn i os a la sensibilitat"». Cal la imaginació simbòlica per fer-se una representació, una imatge que evoqui el que no es pot presentar en carn i os. Estem parlant d'una cosa que «és», si bé no té representació física, enfront de la imaginació simbòlica que en crea la visió.

L'art romànic, un art d'influència oriental, és un art que requereix la imaginació simbòlica per llegir-lo o, més ben dit, per viure'n el missatge d'índole espiritual que s'evoca a través de la contemplació d'una imatge o conjunt d'imatges. La figura de *L'home apesarat*, o del *Caïn penedit*, tot i l'emoció sensible que comunica, no precisa tant de la imaginació simbòlica que cal per viure una experiència del transcendent com la que s'evoca a través de la contemplació del Pantocràtor misteriós i més hermètic encara en els nostres dies.

Vet aquí un fet clau: evocar el misteri en una època tan dessacralitzada com la nostra, en la qual s'ha desaprès, perquè s'ha menystingut i rebaixat com a via de coneixement, la lectura simbòlica de la realitat i, que, en el cas que ens ocupa, és a través de la representació en una pintura mural romànica.

Des que la teologia llatina va traduir la paraula grega «misteri» per la de «sagrament», apunta Gilbert Durand, ens trobem amb la circumstància que paraula llatina no conté la mateixa riquesa de contingut que la grega. En el misteri grec hi ha una obertura al cel, per dir-ho en llenguatge poètic, que el sagrament romà no arriba a expressar.

«El simbolisme és una mena de gnosi», escriu Gilbert Durand. Una via de coneixement de la realitat a la qual és evident que s'ha renunciat des del moment en què davant del Pantocràtor s'experimenta un goig estètic, però cada vegada més rarament s'experimenta el goig religiós en el sentit de «relligar» la percepció sensible a la percepció espiritual que eleva l'ànima: una experiència d'índole integral en la persona que, al contrari del que es pugui pensar, dona força per ser al món des de la seva comprensió profunda: si som terra també som cel encara que no el veiem.

«El símbol serveix per aglutinar els dos pols», escriu Pujol al pròleg de *La imaginació simbòlica*, de Gilbert Durand. El símbol fa emergir altres realitats tan reals com la realitat física. Si s'asseca la imaginació simbòlica en ares d'un cientisme que la descarna, correm el risc que s'assequi una part de la nostra capacitat de percebre, en aquest cas els símbols. No és simple pensar que és la capacitat de la imaginació simbòlica la que ens defensa no de la mort física, sinó de la idea de la total destrucció. Fins i tot un científic com Joan Oró afirmava que sí, que som pols i tornem a la pols, però que en sentit còsmic

El símbol, doncs, «al rescat de la intel·ligència deprimida per la veritat científica», com escriu Adrià Pujol al pròleg de *La imaginació simbòlica*, de Gilbert Durand. Aquest «rescat» es visualitza plàsticament en les lletres Alfa i Omega (Principi i Fi) situades a dreta i esquerra del Pantocràtor de Sant Climent de Taüll, així com en les dues paraules escrites en el llibre obert que el Crist dins la màndorla (que evoca la idea de totalitat), té a mà esquerra: *Ego sum*. L'Alfa i l'Omega i la locució *Jo sóc* són imatges de la Realitat física i espiritual ensems, que aquí escric amb majúscula per significar-la.

El periodisme de proximitat necessita del compromís dels seus lectors per defensar un periodisme més independent, lliure i plural.

SUBSCRIU-TE ARA!

 Arxivat a

[Literatura](#)

[Llibres](#)

[Teresa Costa-Gramunt](#)

[Catalunya - Món](#)

 Ens interessa molt la teva opinió!

0 Comentaris

 Inicia sessió ▼

Comença la discussió...

INICIA SESSIÓ AMB

O REGISTRAT AMB DISQUS

Nom

Comparteix

El millor El més recent El més antic

